

15. tétel: Az 1. világháború következményei, a két világháború közti Magyarország

A **trianoni békeszerződés** értelmében a történelmi Magyarország területének 2/3-át elvették, mintegy 282 ezer km² területből 93 ezer km² maradt, 20,8 millió lakosból 7,6 millió maradt. A hadsereget 35 000 főben maximálták, megtiltották az általános hadkötelezettséget, Magyarországot a háborús károk megtérítésére kötelezték. A békeszerződés sokkolta az országot. Csupán egy régióban volt népszavazás, 1921 decemberében Sopronban és nyolc környező községben, amelyek Magyarország mellett döntöttek. Ezért a választásért Sopron megkapta „*a leghűségesebb város*” címet. A békeszerződés hatására a magyar társadalom olyan sokkhatást szenvedett el, amely a nemzedékek gondolkodását és magatartását mindennél érzékenyebben befolyásolta. A trianoni békeszerződés elutasítása társadalmi érdekké vált, nem volt olyan réteg, osztály vagy csoport amely hajlandó lett volna a kialakult határokat véglegesnek tartani. A szerződés szétzilálta a kárpát-medencei régiók közötti évszázadok óta kialakult gazdasági kapcsolatrendszert.

A kormányzói hatalom és az ellenforradalmi rendszer politikai és gazdasági megszilárdítását **gróf Teleki Pál** kezdte meg, aki (első ízben) 1920 júliusától 1921 áprilisáig volt kormányfő. Gróf Teleki Pál régi, erdélyi nemesi családból származott, kiváló földrajztudós volt. Segített Horthynak a hatalomra jutásához, nem volt ókonzervatív, de távol állt a liberalizmustól is. Az úri középosztály megerősítését tartotta céljának.

A hatalom megszilárdításának első lépése volt a **numerus clausus** (zárt szám), amit 1920-ban fogadott el a nemzetgyűlés. A jogszabály a tanszabadságot korlátozta, kimondta, hogy az egyetemekre és főiskolákra minden magyarországi nemzetiségből (zsidók!!!) csak a népességen belüli aránynak megfelelő létszámot szabad felvenni. (pl.: a zsidóknál 5%) Nagyon fontos volt a parasztság megnyerése, a társadalmi bázis megszilárdítása, ez földosztással sikerülhetett. **Földreform**: mérsékelt földreformszerkezet. A földtörvény lényege, hogy az ország megművelt területének 8,5%-át osztották ki félmillió igénylő között, ezek 1-2 holdas törpebirtokok voltak, melyből megélni nem lehetett. A nagybirtokrendszerhez nem nyúltak. A másik fontos feladat a hatalom törvényesítése és a jogrend helyreállítása volt. Felszámolták a különítményeket és beépítették a rendőrsébe és a csendőrségbe. A kommunistákat illegalitásba kényszerítették.

Gróf Bethlen István 1921 áprilisában, az első királypuccs (IV. Károly kétszer is megpróbált visszatérni Magyarországra és átvenni a hatalmat) után vette át a hatalmat. Erdélyi származású konzervatív politikus volt. Életműve a rendszer megszilárdítása volt, ő is a nemzeti támogatást és a Szociáldemokrata Pártot szerette volna megnyerni és egy olyan pártot létrehozni, amelyet az elit- és középrétegek egyaránt elismernek.

1921 decemberében megegyezést írt alá a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőivel. A **Bethlen-Peyer paktum** biztosította a szakszervezetek és más munkásegységek működését törvényes keretek között. A párt viszont lemondott a közalkalmazottak, postások és a vasutasok szervezeteinek visszaállításáról és a politikai sztrájk kezdeményezéséről. 1922 januárjában Bethlen és néhány társa belépett a Kisgazdapártba, néhány hét múlva megalakult az **Egységes Párt**. Új választójogi törvényt adtak ki, amely az 1922-es választások alapja lett, 1 millióval csökkentik a választók számát, a választást nyíltra változtatja, bevezetik a műveltségi és életkori cenzust. Budapest és néhány vidéki város kivételével mindenhol nyílt szavazás volt. Ezzel biztosították az Egységes Párt győzelmét.

A másik nagyon fontos dolog a **gazdasági konszolidáció** volt. 1913-ban a korona Európa legelőkelőbb valutái közé számított, de a világháború után teljesen elértéktelenedett. Az egyik legfonto-

sabb feladat tehát az értékálló pénz megteremtése volt. 1922-től Bethlen a tudatos inflációval próbálta a gazdaságot fejleszteni. Ez 1924-re tönkretette a gazdaságot és népszövetségi kölcsönhöz kellett folyamodni, 250 millió aranykorona hitelt 7,5 %-os kamatra folyósítottak. 1927. január 21-én bevezették a korona helyett a **pengőt**. Az 1924-ben megalakult **Magyar Nemzeti Bank** rendelkezett a bankjegykibocsátás jogával. Lehetővé vált a háború előtti adósságok törlesztése, pénzügyi tartalékok képzése, újabb hitelek felvétele, az életszínvonal emelését célzó intézkedések, valamint kommunális és infrastrukturális jellegű beruházások megvalósítása.

Megszűnik a jó szomszédság politikája, megalakítják a **kisantantot** (1920-1921), melynek feladata a trianoni béke revíziójának megakadályozása. Magyarország teljesen elszigetelődött. Az elszigeteltségből csak úgy tudott kilépni Bethlen, hogy 1927 áprilisában létrejött a „**római szerződés**”, olasz-magyar barátsági szerződés. Bethlen távolabbi célja volt, hogy olasz-magyar-osztrák szövetséget hozzon létre. A Németországhoz való közeledés az 1931-ben megkötött kereskedelmi szerződéssel indult.

A Bethleni rendszer támasza a nagybirtokos osztály, a nagypolgárság és az úri középosztály volt. A parasztságot, a munkásságot, a kis- és középpolgárságot kirekesztették, nincs demokrácia. Ennek ellenére nincs diktatúra sem. A rendszer a tekintélyuralmi, parlamentáris és önkormányzati rendszer keveredése. 1927-től kétkamarás lesz a parlament, visszaállítják a főrendi házat. Ha vita támadt a két képviselőház között, egyeztetési eljárásra került sor.

Horthy volt a legfőbb hadúr, a miniszterelnököket ő nevezte ki és ő váltotta le, és előzetesen véleményezte a törvényjavaslatokat. Nem örökölte a hatalmát, ennyivel volt szűkebb jogköre a királynál. Az állampolgári jogok korlátozottak voltak. A választásokat az ország nagy részén nyílt szavazással bonyolították. Korlátozott volt a szavazók száma, korlátozták a sajtószabadságot, a lapkiadást, az egyesülési- és gyülekezési szabadságot.

A szociáldemokrata ellenzék az ipari munkásság érdekeit képviselte. Célja a széleskörű szabadságjogokat biztosító polgári demokrácia megteremtése volt, a munkásság számára magasabb életszínvonalat jelentő szociális vívmányokkal. A legjelentősebb tömegmozgalmat a szakszervezetek jelentették, amelyek 100-120 ezer főt tömörítettek.

A 20-as évek végén és 30-as évek elején számos népjóléti intézkedést hoztak. 1927-ben kiszélesítették a kötelező beteg- és balesetbiztosítást. Bevezették a táppénzt, amely a fizetés 55-75%-át jelentette. 1928-ban bevezették a kötelező öregségi, rokkantsági, özvegyi és árvasági biztosítást. Azonban a rendszer nem tudta megoldani a munkanélküliség problémáját, segélyt a szakszervezetek adtak.

Az ellenforradalmi rendszer ideológiája nem volt egységes, de voltak közös jellemzői: forradalomellenesség, nacionalizmus, antiszemitizmus, revízió.

15. tétel (segédanyag): Az 1. világháború következményei, a két világháború közti Magyarország

Mutassa be a trianoni békeszerződés pontjait, és elemezze a trianoni békediktátum következményeit!

161. Cikk. A Szövetséges és Társult Kormányok kijelentik és Magyarország elismeri, hogy Magyarország és szövetségesei, mint e veszteségek és károk okozói, felelősek mindazokért a veszteségekért és károkért, amelyeket a Szövetséges és Társult Kormányok, valamint polgárai az Ausztria-Magyarország és szövetségesei támadása folytán rájuk kényszerített háború következményeképpen elszenvedtek.

Ily nehéz és különös helyzet előtt állva, kérdezzük, hogy a fent említett elvek és érdekek mely szempontja váltotta ki ezt a különös szigorúságot Magyarországgal szemben? Talán az ítékezés ténye lenne ez Magyarországgal szemben? Önök, Uraim, akiket a győzelem a bírói székhez juttatott, Önök kimondták egykori ellenségeiknek, a Központi Hatalmaknak bűnösségét és elhatározták, hogy a háború következményeit a felelősökre hárítják. Legyen így; de akkor, azt hiszem, hogy a fokozat megállapításánál a bűnösség fokával arányban kellene eljárni, és mivel Magyarországot sújtják a legszigorúbb és létét leginkább veszélyeztető feltételekkel, úgy azt lehetne hinni, hogy éppen ő az, aki az összes nemzetek közül a legbűnösebb. Uraim! Anélkül, hogy e kérdés részleteibe bocsátkoznék, hiszen ezt benyújtandó okmányaink fogják megtenni, ki kell jelentenem, hogy ezt az ítéletet nem lehet kimondani oly nemzet fölött, amely abban a pillanatban, amidőn a háború kitört, nem bírt teljes függetlenséggel és legfeljebb csak befolyást gyakorolhatott az Osztrák–Magyar Monarchia ügyeire és amely nemzet ezt, mint a legutóbb nyilvánosságra hozott okmányok bizonyítják, fel is használta arra, hogy helytelenítse azokat a lépéseket, amelyeknek a háborút elő kellett idézniök. (gróf Apponyi Albert a francia Külügyminisztérium földszinti dísztermében megtartott híres „védőbeszéde“.)

A feladat Magyarország két világháború közötti történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján az ellenforradalmi rendszer belpolitikai konszolidálódását (1920–22)!

„1. § [...] Ennek a törvénynek alkalmazása szempontjából közérdekű földbirtokpolitikai célnak nyilvánítható különösen az arany vagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetett földművelők, a földműves hadirokkantak, a munkaképes földműves hadiözvegyek és felnőtt földműves hadiárva földhöz juttatása; gazdasági munkás-házak emelése; a mezőgazdasági munkásoknak, törpe- és kisbirtokosoknak földhöz juttatással való megerősítése, továbbá a közszolgálati alkalmazottaknak, a becsülettel szolgált katonáknak és az érdemes gazdatiszteknek földhöz juttatása, közoktatási célokat szolgáló intézmények és közlegelőik létesítése avagy végül a haladó gazdálkodásnak irányt mutatni hivatott középirtokok alakítása is.” (1920. évi XXXVI. törvénycikk a földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezésekről)

„1. § Aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet, büntetett követ el, és öt évig terjedő fegyházzal büntetendő.” (1921. évi III. törvénycikk, az ún. „rendtörvény”)

„Az értekezlet [...] megállapodott abban, hogy:

1. A gyülekezési jog visszaállítatik...

2. A szakszervezetek alapszabályaikban körülírt működésüket [...] akadálytalanul folytathatják. A közalkalmazottak, vasutasok és postások szakszervezete azonban vissza nem állítható [...]

11. A kormány a gazdasági bajok orvoslására [...] mindent elkövet, úgyszintén a munkabérek szabályozására is kellő formát keres [...]

A szociáldemokrata munkásság óhajainak [...] teljesítésével párhuzamosan [...] kijelentik, hogy:

A nemzet és az ország érdekeit a munkásság érdekeivel azonosnak tekintik. [...] hajlandó a polgári osztályokkal gazdasági téren kooperálni. Politikai sztrájkoktól tartózkodik, szakít a liberális blokkal, nem támogatja a [...] demagógiát. Mint a kormány ellenzéke tisztességes fegyverekkel küzd.” (A Bethlen-Peyer paktum. Részletek a minisztériumi titkár összefoglaló jelentéséből)

„Nagy veszedelem az, ha az általános, titkos választójogot műveletlen, értelmetlen tömegeknek kell gyakorolniuk. Televényföldje az ilyen nép a legrosszabb demagógiának. Mint belügyminiszter meggyőződéssel működtem közre abban, hogy a Friedrich-kormány választójogi rendeletét, amely a legszélsőségesebb általános, titkos választáson alapult, módosítjuk és választójogunkat a magyar tömegek értelmi szintjével összhangba hozzuk. Vállalom e tényért a történelmi felelősséget.” (Gróf Klebelsberg Kunó a választójogról)

„1. § A tudományegyetemre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra az 1920/21-ik tanév kezdetétől csak oly egyének iratkozhatnak be, kik nemzethűségük és erkölcsi tekintetben feltétlenül megbízhatók és csak oly számban, amennyinek alapos kiképzése biztosítható.

3. § [...] Az engedély megadásánál a nemzethűség és az erkölcsi megbízhatóság követelményei mellett egyfelől a felvételt kérők szellemi képességeire, másfelől arra is figyelemmel kell lenni, hogy az ország területén lakó egyes népfajokhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszáma a hallgatók közt lehetőleg elérje az illető népfaj vagy nemzetiség országos arányszámát, de legalább kitegye annak kilencedik részét.” (Az 1920. évi XXV. Törvény)